

**ИЗВЕШТАЈ С ОКРУГЛОГ СТОЛА
„УМЕТНОСТ КАО ПУТ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ ОСОБА
С ИНВАЛИДИТЕТОМ“, ОДРЖАН 18. ДЕЦЕМБРА 2014.
У НОВОМ САДУ, ПОВОДОМ ОТВАРАЊА ИЗЛОЖБЕ
„ДОДИРНИ И ОСЕТИ: ДЕСЕТ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА
ИЗ КОЛЕКЦИЈЕ ПАВЛЕ БЕЉАНСКИ“**

Поводом отварања тактилне изложбе „Додирни и осети: десет уметничких дела из Колекције Павле Бељански“, организован је округли сто у Спомен-збирци Павле Бељански у Новом Саду. Округли сто је био посвећен размени искустава стручњака из различитих области, дефектолога, педагога, музеалаца, како би се обогатио културни живот особа с инвалидитетом. Уводну реч је саопштила др Јасна Јованов, управница Спомен-збирке Павле Бељански. Присутнима су се обратили: Снежана Николић, педагошкиња и перипатолошкиња из Школе за основно и средње образовање „Милан Петровић“ из Новог Сада, затим Бранка Бркић, секретарица Савеза слепих Србије, и Иван Кручичан, историчар уметности из Народног музеја у Београду. Модераторка разговора била је Милица Орловић Чобанов. Они су представили своја искуства у раду на програмима у култури који су доступни особама с инвалидитетом, с посебним освртом на програме намењене слепим и слабовидим особама.

Снежана Николић је говорила о инклузивном покрету, који је настао ради промовисања људских права у најширем смислу различитости. Поменула је Конвенцију УН из 2006, у којој је наглашено пуно уживање свих људских права и основних слобода особа с инвалидитетом. Нагласила је да примена и спровођење права захтева суштинску подршку друштва, утемељеног на принципима инклузивне филозофије и културе као стила живота. Право на доступност културних садржаја и право на редовно учествовање у културним и уметничким садржајима тек задњих година постаје саставни део живота особа с инвалидитетом. Дуго времена је у музејима и галеријама стајала наредбодавна реченица „Не додируј експонате!“, која је утицала на то да особе с оштећеним видом не посећују галерије и музеје. Снежана Николић је истакла да изложбе прилагођене потребама особа с инвалидитетом пружају могућност да их они доживе и да о њима сазнају нешто више, учећи тако о националном и светском културном наслеђу.

Бранка Бркић из Савеза слепих говорила је о представљању културног наслеђа као културолошком приступу лицима с инвалидитетом, чији је најважнији облик инклузија. Нагласила је да међу њима постоје оне особе

којима је уметничко изражавање блиско и оне код којих то није случај. Истакла је да поједине особе које су слепе или слабовиде понекад могу имати и још неку врсту инвалидитета, па се може десити да тактилним путем не могу да се обавесте. У том случају, велику и важну улогу играју аудио-водичи. Издвојила је и представила пример добре праксе који је остварен у оквиру пројекта „Уметност за све“, чији је носилац био Центар за развој инклузивног друштва Србије. Галерија САНУ је добила мултимедијални водич намењен слепим и слабовидим особама. Програм је креиран као апликација, а могу га користити сви уређаји с приступом интернету. Преко сајта Галерије дође се до апликације, и када особа дође до одређеног експоната, може да сазна нешто више о њему. Сваки опис има посебан линк, тако да посетилац сам може да изабере којим ће редоследом обилазити изложбу. У подножју експоната налази се и легенда на брајици. Предност ове апликације је у томе што је могу користити и особе здравог вида и за њено коришћење нису потребна посебна решења за слепе.

Иван Кручичан, виши кустос Народног музеја у Београду, нагласио је да музеји и галерије постоје ради јавности. Стога, омогућавање приступа њиховим садржајима не треба да буде само законска обавеза, већ и део професионалне етике и стандарда. Говорећи о приступу у раду на изложбама намењеним слепим и слабовидим особама, навео је пример изложбе „Уметност Рашке школе“. Ова изложба је намењена слепим и слабовидим особама и породицама. Део материјала је на једноставан начин прилагођен за додиривање, а део је наменски рађен да буде тактилан. Истакао је важност израде макета које посетиоци могу додиривати и тако се упознати с наслеђем. Немогућност прилаза појединим галеријама и музејима, чест је разлог због кога особе с инвалидитетом не посећују ове институције. С тим у вези, навео је да су у Галерији фресака поставили рампу, која омогућава лакши прилаз и приступ галерији.

У другом делу излагања, Иван Кручичан је говорио о Балканској музејској мрежи, у оквиру које је активна Радна група за приступачност музеја, а Кручичан је саветник и консултант у оквиру групе. Мрежа је настала 2006. године у Упсали, уз подршку невладине организације Културно наслеђе без граница, из Шведске, која се бави подршком пројектима из културе у земљама западног Балкана. Захваљујући раду Балканске музејске мреже, остварена је сарадња између великог броја галерија, музеја и других институција културе. Чланство може бити институционално или индивидуално, а више информација може се добити на сајту www.bmmuseums.net. Народни музеј у Београду је добио од организације Културно наслеђе без граница донацију у виду машине за израду тактилних слика. Иван Кручичан је присутнима представио како машина ради. Нагласио је да Народни музеј у Београду поседује и штампач за брајицу и истакао да су вољни да уступе на коришћење поменуте уређаје и помогну другим институцијама које намеравају да организују изложбе намењене слепим и слабовидим особама.

Након излагања, присутни су се јавили да прокоментаришу излагања која су чули. Реакције су биле позитивне и поучне, када је у питању рад на припреми изложби ове врсте. Један од присутних који се јавио за реч био је господин Тихомир Николић, који је похвалио изложбу и пожелео да да неколико савета који се односе на потребе слепих и слабовидих. Током расправе присутни су истакли да је потребно имати сарадника који помаже око схватања потреба особа са инвалидитетом, када се припрема изложба намењена слепима и слабовидима. Треба водити рачуна којој циљној групи је изложба намењена и коју врсту поруке желимо да пренесемо. На уму треба имати чињеницу да слепа или слабовида особа може спознати свет око себе чулом додира и слухом. Међу слепима и слабовидима има особа које су током живота изгубиле способност вида, и оне имају визуелно искуство па је у том случају лакше приближити визуелни свет. Другу групу чине они који су слепи од рођења и који путем додира стварају појмовну слику о свету који их окружује. Потребно је да се путем одговарајућих појмова које особа има у свом искуству представи тема која се кроз изложбу обрађује. Међу слепим и слабовидим особама има доста оних који не посећују музеје, који сматрају да је њихово присуство тамо непожељно, чему посебно доприносе упозорења попут „Не дирајте експонате!“ Неки међу њима сматрају да су ти написи за њих увредљиви и тумаче их као непоштовање и угрожавање једног од чула путем ког они могу да спознају свет. Уколико се и одлуче да обиђу неку галерију или музеј, често им је потребна помоћ асистента (пратиоца), али немају сви пратиоца и у неким ситуацијама то може бити разлог зашто не излазе. У неким институцијама у Београду пратиоци плаћају пуну цену улазнице, што особе с инвалидитетом такође сматрају увредљивим.

О изложби

Тактилна изложба „Додирни и осети: десет уметничких дела из Колекције Павле Бељански“, реализована је у сарадњи са Школом за основно и средње образовање „Милан Петровић“ из Новог Сада. Изложба је реализована са жељом да музеји постану места на која долазе и особе с различитим степеном инвалидитета. Да би се таква намера остварила, неопходно је имати у виду прилагођавање галерија и музејских простора, али и прилагођавање садржаја и порука које желимо да пренесемо посетиоцима. У физичком смислу, галерија је уређена према стандардима заснованим на искуствима у контакту са слепим и слабовидим особама. Постављена је тилфлостаза која иде од улаза у галеријски простор до изложбе и експоната, постављена су три тактилна дијаграма, легенде на Брајевом писму, седам гипсаних копија скулптура и аудио-водичи (на „дејзи-флеш плејерима“). Тактилни дијаграми

слика Јована Бијелића, Јефте Перића и Влаха Буковца излагани су раније, у оквиру изложби „Колекција Павла Бељанског: поново у Београду“, 2011. године, и „Велика Иза Влаха Буковца“, 2013. године; изложбе су приказане у Дому војске Србије, где су биле веома добро прихваћене.

У оквиру ове изложбе поштује се однос визуелних, тактилних и аудио-елемената, чији резултат је ’чулна’ поставка, у којој поред видеће публике, слепе и слабовиде особе могу без уобичајених ограничења да спознају уметничко дело. Пројекат је подржало Министарство културе и информисања Републике Србије, Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање АП Војводине и Управа за културу града Новог Сада. Руководилац пројекта је Милица Орловић Чобанов.

На крају

Ова изложба треба да буде узор и мотивација свима који желе да направе нешто слично. Колеге из других музеја које су радиле на овој теми вољне су да помогну: колеге из Народног музеја су понудили на услужно коришћење штампач за брајицу и машине за израду тактилних дијаграма; колеге из Савеза слепих и слабовидих спремни су да помогну саветима о потребама особа с инвалидитетом. У Декларацији о људским правима у члану 27. стоји: „Свако има право да слободно учествује у културном животу заједнице, да ужива у уметности и да учествује у научном напретку и у добробити која отуда проистиче.“ Доступност изложби пружа могућност већем броју посетилаца да се упознају с културним наслеђем и подстиче процес социјализације. Потребно је подстицати образовање међу свим суграђанима и мотивисати их да посећују музеје и изложбе, да размишљају о њима. Уколико информације и културни садржаји нису доступни свима, онда то значи да су они до којих информације не стижу и који не могу приступити културним садржајима искључени из заједнице.

Мирјана Крагуљац Илић